

2. Digital finance: agreement reached on European crypto-assets regulation (MiCA). URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/30/digital-finance-agreement-reached-on-european-crypto-assets-regulation-mica/>
3. Agata Ferreira, Philipp Sandner. EU search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0267364921001059?token=C54802EC8F3FF73A6F786C0E13D005205C9CDC2AA891C50753DCD80496F8850F7BA897A79AFBC5313F6228236E65C43A&originRegion=eu-west-1&originCreation=20221211213516>
4. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937. *Council of the European Union*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13198-2022-INIT/en/pdf>.
5. Crypto dominos: the bursting crypto bubbles and the destiny of digital finance. *European Central Bank*. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2022/html/ecb.sp221207_1~7dcbb0e1d0.en.html (date of access: 11.12.2022).

КРИМІНАЛЬНИЙ РАДИКАЛІЗМ СЕРЕД УВ'ЯЗНЕНИХ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Данильченко Павло Юрійович,
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник Юрій Орлов,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри
кримінального права і кримінології
факультету №1 Харківського
національного університету внутрішніх
справ

Радикалізм можливо визначити як соціальну практику відмежування та опозиціонування, що виходить із заперечення наявного порядку (правового, політичного, економічного, морального тощо) та установки на зміну засновків суспільного співжиття, що реалізується через умовно інтенсивну активність щодо конструювання альтернативного порядку і його діяльнісну або символічну онтологізацію. Від самого початку зародження організованих форм співжиття, радикалізм переслідує людство. Кожна

держава, кожне суспільство, кожен соціальний інститут регулярно стикаються зі спробами кардинального перевлаштування. Але не кожна така спроба є соціально корисною. Часто вони носять небезпечний, кримінальний характер, вимагають вчасного реагування. Не є виключенням й кримінальний радикалізм серед засуджених до позбавлення волі, інших категорій ув'язнених.

При визначенні кримінального радикалізму як об'єкту кримінологічного аналізу одним з ключових питань є встановлення кримінально-правових меж феномену кримінального радикалізму серед засуджених. В цьому контексті вартою на увагу видається позиція І. М. Копотуна, який, ведучи мову про особливості запобігання злочинним проявам у виправних колоніях, запроваджує до наукового обігу категорію «злочини, що призводять до надзвичайних ситуацій». До таких злочинів він відносить ті, юридичні склади яких передбачені статтями 115 (348), 147 (349), 294, 391, 392, 393 КК України [1, с. 41]. Такий підхід видається нам до певної міри виправданим у сенсі наукового забезпечення нормального функціонування виправних колоній, запобігання криміногенних та/або кримінальних надзвичайних ситуацій. Проте щодо предмету нашого дослідження він (підхід) є не релевантним. Варто бути свідомим тієї обставини, що надзвичайні ситуації – поняття констелятивне відносно радикалізму. Так, вони співвідносні, але ж не кожен акт кримінального радикалізму веде до надзвичайних ситуацій, і не кожна надзвичайна ситуація є кримінально-радикальним проявом. Та й, власне, поняття «надзвичайна ситуація» є вельми умовним, контекстуальним, оціночним. Навряд чи всі (чи навіть їх більшість) випадки вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 391 КК України, можна віднести саме до надзвичайних ситуацій, тобто екстраординарних, що тягнуть за собою істотне порушення нормального функціонування установ виконання покарань.

Окремо наголосимо на тому, що запропонований І. М. Копотуном підхід репрезентує тільки один вимір складників криміногенної обстановки в установах виконання покарань і пов'язаних ним надзвичайних ситуацій. Це – середовище засуджених. Однак вимога повноти кримінологічного аналізу такого складного об'єкту як установи виконання покарань вимагає врахування й іншого виміру – персоналу цих установ, функціонування якого також має низку особливостей, дотичних як до детермінаційного комплексу кримінального радикалізму, так і до його феноменології. Наше дослідження недвозначно засвідчує взаємопов'язаність проявів, інтенсивності відтворення кримінального радикалізму в установах виконання покарань як від специфіки середовища засуджених, так і від середовища персоналу, їх взаємозв'язків, способів, характеру комунікації тощо.

Відтак, не позбавлена можливості до критичного сприйняття і думка Є. Ю. Бараша щодо того, що злочинність у місцях позбавлення волі, будучи прикладом найбільш небезпечних відхилень від соціальних норм, є відносно масовим соціально-правовим явищем, яке має тенденцію до змін залежно від

домінуючих мотивів у специфічному середовищі засуджених. У загальному ж контексті цей вид злочинності, акцентує Є. Ю. Баращ, можна розглядати як боротьбу «ізолюваних» від суспільства індивідів (або угруповань) проти встановлених державою соціальних та правових відносин [2, с. 64]. Незавжди помітити, що викладене бачення так само є децю однобічним, адже з поля зору дослідника випадає, по-перше, та частина кримінальної активності засуджених, яка спрямована не на порушення встановленого порядку відбування покарань, а на вирішення у кримінальній спосіб конфліктів у середовищі самих засуджених, на заволодіння майном осіб поза місцями позбавлення волі, дистанційний (засобами поштової кореспонденції, телефонного зв'язку і т. д.) насильницький вплив на правоохоронців, суддів і т. п. (ст. ст. 345, 377 КК України). По-друге, випадає значний дисфункційний сегмент пенітенціарної системи (у широкому значенні цього терміну) у виді злочинності серед персоналу установ виконання покарань, як на тому ми вже наголошували.

З цих же причин навряд чи можна повністю погодитись із думкою А. І. Богатирьова про те, що злочинності серед засуджених у місцях несвободи є індикатором функціонування установ виконання покарань Міністерства юстиції України та інтегративною характеристикою криміногенної обстановки у них [3, с. 1] (курсив наш – П. Д.). Інтегративність оцінки криміногенної обстановки можлива щонайменше при врахуванні стані, тенденцій, детермінант злочинності як серед засуджених, так і серед персоналу цих установ. А щонайбільше – при врахуванні більш широкого соціального (в тому числі і зокрема воєнно-політичного) контексту.

Так само і феномен кримінального радикалізму в установах виконання покарань вимагає бінарного підходу: кримінальний радикалізм серед засуджених та серед персоналу вказаних установ. Водночас кожен з них своєю чергою виявляє внутрішньо-феноменологічну, функціональну варіативність, що змушує нас вдаватися до додаткової диференціації цих кримінальних феноменів. Слідуючи цій логіці кримінальний радикалізм серед ув'язнених може бути представлений блочною структурою, яка передбачає не однакові кримінально-правовий зміст і межі відповідних асоціальних практик.

Перший блок – ендегенний радикалізм, що проявляється у кримінальних спробах осіб з числа засуджених (та утримуваних під вартою, заарештованих) внутрішнього перевлаштування комунікативного середовища самих засуджених, зміни засновків соціально взаємодії, «правил гри» чи персоніфікованих джерел фактичної влади. Цей блок представлений злочинами, передбаченими ст. ст. 115, 121, 147, 294, ч. ч. 2, 3 ст. 255-1 КК України, а також ст. 392 КК України в певній частині (в тій, яка відповідає цілям, внутрішній сутності радикалізму) тероризування у установах виконання покарань засуджених.

Другий блок – екзогенний кримінальний радикалізм серед засуджених виражає спрямованість злочинних дій на персонал установ виконання

покарань з метою посилити вплив криміналітету, змінити внутрішній баланс порядку в колонії на користь засуджених, підкорити собі адміністрацію. Типові приклади мали місце у Миколаївському, Київському СІЗО. Так, внаслідок суттєвого некомплекту особового складу в ДУ «Миколаївський СІЗО» (з 240 вільні 62 посади), грубого порушення режимних вимог та послаблення оперативної обізнаності 08.04.2018 допущено масову непокору 23 ув'язнених, які з прогулянкових двориків вільно пройшли до корпусного відділення № 1, де вимагали відчинити заблоковані двері камер для спілкування з іншими підслідними. Загалом 371 упродовж п'яти годин в'язні відмовлялися виконувати законні вимоги адміністрації та повертатися до камер [4, с. 370].

На території Київського СІЗО 09.08.2018 ув'язнені, колишні співробітники роти «Торнадо», вчиняли протиправні дії, які полягали в невиконанні законних вимог адміністрації установи. Ув'язнені і фігуранти кримінального провадження чинили опір працівникам ДКВС України, Військової прокуратури та Служби безпеки України. Вказані особи забарикадувалися у камерному приміщенні, відмовилися виходити, знімаючи всі події на телефони і транслюючи їх у мережі Інтернет. На неодноразові зауваження та вимоги працівників адміністрації в'язниці припинити свої протиправні дії не реагували. Крім того, погрожували фізичною розправою та вбивством, облили працівників правоохоронного органу бензином та погрожували підпалити їх, кидали саморобні вибухові пристрої, начинені металевими предметами, внаслідок чого співробітнику правоохоронного органу заподіяно тілесні ушкодження. Під час заходу до камерного приміщення в ув'язнених вилучено ножі, палиці, легкозаймисті матеріали, саморобні вибухові пристрої, начинені металевими предметами, та засоби зв'язку. В'язні вільно пересуваються приміщеннями Київського СІЗО, мають доступ до ключів, і все це відбувається за споглядальною позицією службових осіб вказаної установи попереднього ув'язнення, а іноді за їхньою згодою та безпосередньою участю [4, с. 370].

Кримінально-правові межі екзогенного кримінального радикалізму охоплюються, на нашу думку, ст. ст. 258, 342, 345, 348, 391 КК України.

Загалом відмітимо, що природа радикалізму принципово не залежить від обстановки, соціального контексту, виявляє зв'язки з низкою констант антропологічного штубу. Тож закономірно, що у кримінальному радикалізмі в кримінально-виконавчих установах має бути відображене все багатоманіття феномену радикалізму як такого. І їх потрібно враховувати, аби розроблювані кримінально-превентивні заходи не були профанацією, не мали характеру трюїзму, володіли реальною здатністю запобігати суспільно небезпечним проявом неприборканої енергетики радикальних соціальних перетворень.

Список використаних джерел:

1. Копотун І. М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних подій у виправних колоніях : монографія. К. : ПП «Золоті ворота», 2013. 472 с.
2. Бараш Є. Ю. Злочинність у місцях позбавлення волі: основні тенденції та динаміка. *Юридична Україна*. 2017. № 5-6. С. 64–67.
3. Богатирьов А. І. Злочинність серед засуджених в місцях несвободи: кримінологічна характеристика та запобігання : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Ірпінь, 2020. 42 с.
4. Цехан Д. М. Злочинна діяльність засуджених як структурний елемент злочинності у місцях позбавлення волі // Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / За заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 369–371.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 425 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Журавльов Максим Сергійович,
аспірант 2 р.н. Спеціальність 081 Право,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

В умовах проголошеного режиму воєнного стану особливої актуальності набуває тема правильності кваліфікації військових кримінальних правопорушень. Як показує судова практика, існують проблемні питання в чіткості визначення окремих елементів складів таких кримінальних правопорушень, що здатні породжувати можливості для довільного трактування окремих правових норм, формування суперечливої судової практики та, як наслідок, призводити до порушення прав військовослужбовців.

Одним із таких проблемних питань є визначення суб'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 425 Кримінального кодексу України (далі – КК). Згідно з Приміткою до ст. 425 КК України такими суб'єктами є військові службові особи, а саме військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або